

quædam etiam ex veteri, novoque Testamento, atque ex libris poenitentialibus accepit.

(4) Primum illud opus Anselmo tribuendum non esse suspicantur Antonius Augustinus, Natalis Alexander, Baluzius, ceteri, qui alterum eidem opus adscribunt.

(5) Utraque hæc collectio pertinet ad exitum sæculi XI., aut ad initium sæculi XII. *Exceptiones Ecclesiasticarum regularum* nunc vulgus appellat *decretum*, quod divinum est in libros septemdecim; *Panormia*, quæ dividitur in libros octo, veluti ejus compendium est, atque ita dicitur quasi omnes comprehendat normas vitæ, ac disciplinæ ecclesiasticæ. Bellarminus *de script. eccles. tom. 7. oper. pag. 351. ed. Venet. an. 1728.*, Ant. Augustinus *de quibusd. collector. canon. cap. 30. p. 241. et 242. tom. 3. ed. Luc. Natal. Alex. Hist. Eccles. sæc. 1. append. ad dissert. 20. num. 9. pag. 201. tom. 3. ed. Venet. an. 1776.*, Jo. Baptista Bartolus *Inst. jur. canon. cap. 52.*, Joannes Molinæus, qui primum Lovanii an. 1561. decretum edidit, in *præfat.*, alique complures disputant, num Ivo Panormiz auctor revera sit. Burcardi, & Ivonis fidem sequutus Gratianus in iisdem erratis hesit, in quæ ipsi pridem inciderant.

CAPUT VI.

DE RECENTIORIBUS JURIS CANONICI COLLECTIONIBUS.

LXXXIII. Gratiani decretum.	LXXXIII. Decretales Honorii III.
LXXXIV. Ejus methodus.	LXXXIV. Collectio Gregorii IX.
LXXXV. Decreti laudes.	LXXXV. Cur Decretalium nomine appellatur?
LXXXVI. Vita.	LXXXVI. Ejus fontes.
LXXXVII. Forum emendatio.	LXXXVII. Divisio.
LXXXVIII. De nomine Paleæ.	LXXXVIII. Collectio Bonifacii VIII.
LXXXIX. Decreti auctoritas.	LXXXIX. Clementinæ.
LXXX. Collectio Bernardi Circa.	LXXX. Extravagantes.
LXXXI. Collectiones Gilberti, Alani, Joannis Galensis.	LXXXI. Glossæ.
LXXXII. Collectiones Decretalium Innocentii III.	

§. LXXXIII.

Transgredimur nunc ad recentiores Juris Canonici collectiones; & primum quidem occurrit Gra-

tianus Monachus Benedictinus Clusii natus, qui medio sæculo XII. scripsit *Concordantiam discordantium canonum*, quam nunc *decretum* vocamus (1). Tota hæc collectio conflata est ex locis S. Scripturæ, ex canonibus quinquaginta Apostolorum, ex conciliis generalibus, ac particularibus, ex decretalibus summorum Pontificum, ex operibus Patrum, Scriptorumque Ecclesiasticorum, ex libris Juris Civilis Romanorum, Capitularibus Regum Francorum, & rescriptis aliquot Imperatorum, denique ex historia ecclesiastica, gestisque summorum Pontificum plerumque desumptis ex libro diurno, atque ex ordine Romano.

(1) Decreti nomen, quo nunc Gratianæ collectionem appellamus, in eam quadrare nulla ratione posse, cum non unum, sed plura decreta referantur, jamdiu observarunt viri docti, præsertim Antonius Demochares, Antonius Augustinus, Romani Correctores. Sed usus fori, & scholarum fecit, ut nunc ab omnibus eo nomine Gratiani collectio appelletur. Vide Ant. Augustinum *de emend. Gratian. lib. 1. dial. 1.* & notas in eundem locum *lit. B. pag. 17. tom. 3. ed. Luc. an. 1767.*

§. LXXXIV. Dividitur autem universa collectio in partes tres, quarum prima de personis præsertim agit, continet *distinctiones* 101., & sub qualibet distinctione plures *canones*, qui ita allegantur, ex. gr. *can. omnes dist. 1.*, hoc est *can. qui incipit omnes dist. 1.*, vel per numerum canonis, ex. gr. *can. 3. dist. 1.* Pars altera judicia persequitur, eaque divisa est in causas, quæ sunt numero 36., sub unaquaque causa sunt plures *questiones*, & sub questionibus plures *canones*. In altera hac parte laudantur *numerus, causæ, & questiones*, præterea numerus, vel priora canonis verba ex. gr. *can. 2. caus. 8. quest. 2. vel can. nemo caus. 11. quest. 3.* Extat in hac decreti parte, hoc est *in caus. 33. quest. 3.*, tractatus de *pœnitentia* in septem distinctiones tributus. Cum indicantur canones, qui in hoc tractatu referuntur,

ne cum canonibus primæ partis confundantur (eodem enim modo procedunt) additur de *pœnitentia*, & causa nequaquam citatur, ex. gr. *Can. quem pœnitent. dist. 1. de pœnitent.* Denique ad *res* pertinet tertia pars, eaque complectitur tractatum de *consecratione* tributum in *quinque distinctiones*, quarum canones laudantur hoc modo *can. tabernac. dist. 1. de consecr.*, vel *can. 1. de consecr. dist. 1.* Additur de *consecratione*, ut noscatur, canonem ad partem tertiam pertinere.

§. LXXV. Dicitur vix potest, quantis plausibus, & quanta hominum approbatione Gratiani collectio fuerit excepta, adeo ut in scholis publice legeretur, & in foro tamquam pars communis juris haberetur. Magna sane, & illustri laude merito celebratus est Gratianus, tum quia non ordinem sequutus temporum, ut plerique fecerant, sed sub certis titulis distribuit materiam universam, tum quia multo ceteris uberiores, atque ampliores dedit collectionem, qua complexus est quidquid fere pertinet ad rem ecclesiasticam, tum quia magno ingenii acumine, & diligentia, aptaque non scholis tantum, sed etiam forensi exercitationi methodo omnia ad concordiam vocare conatus est, inter qua pugna esse videbatur.

§. LXXVI. Verumtamen illud accidit perincommodè, quod tanta viri sedulitate, tamen, quæ illius temporis conditio erat, neque satis fuit antiquitatum gnarus, & rivos sectatus pleraque in opus suum derivavit non ipsis ex fontibus, sed ex mendosis collectionibus Burchardi, Ivonis, ceterorum. Factum hinc est, ut sæpe falsa pro veris usurpet; fidem adjungat decretalibus Pontificum Siricio antiquiorum; confundat canones quini-sextæ in Trullo synodi cum canonibus sextæ synodi œcumenicæ, sententias Patrum cum decretis Pontificum Romanorum, aut conciliorum, & Patrem unum, aut unum Concilium, atque Pontificem cum alio Pon-

tifice, Concilio, Patre; corrumpat auctorum nomina, & loca, atque iis sententiam adscribat, quam nunquam animo conceperunt (1).

(1) Verissimum hoc est de Gratiano iudicium, quod tradidit Antonius Augustinus *lib. dialog. 1. de emend. Gratian. tom. 3. pag. 21. ed. Lucen.*

§. LXXVII. Cum hæc animadvertissent Antonius Contius, & Antonius Demochares de Gratiani emendatione sedulo cogitare ceperunt. Primum itaque canones omnes per numeros distinxerunt, ut facilius inveniri, laudarique possent, deinde plures decreto notas, atque emendationes addiderunt. Sed cum multa adhuc essent emendanda, Pius IV., & S. Pius V. selectis quibusdam viris, quos *Romanos Correctores* vocamus, Decreti emendationem commiserunt, quæ demum Gregorio XIII. Pontifice fuit absoluta. Antonius etiam Augustinus Tarraconensis Archiepiscopus eruditum vulgavit opus de Gratiani emendatione (1).

(1) Quod comprehenditur duobus dialogorum libris, qui extant *t. 2. ejus operum ed. Luc. an. 1767.* Novissime de Gratiani emendatione summo studio, ac diligentia laboravit Sebastianus Berardus, qui rem totam absolvit quatuor voluminibus, quorum est titulus: *Gratiani canones genuini ab apocryphis discreti; corrupti ad emendationum codicum fidem exacti; difficiliores commoda interpretatione illustrati.* Suam quoque in Gratiani decreto emendando, aut explicando operam, & industriam posuerunt Pithoeus, Van Espenius, Diomedes Brava, Bochemerus, Paulus, & T. A. de Riegger. Paucis ab hinc annis Le Piatius dispersione Lovanii edita plane commentitios, ac nullius auctoritatis esse inquit canones, quos Gratianus ex Concilio Carthaginiensi IV. descripsit. Certo hujus Concilii nulla mentio est in Codice Canonum Ecclesiæ Africanæ, nulla item apud Ferrandum Diaconum, Dionysium Exiguum, ceterosque antiquos collectores. Hinc Justellus in *præfat. ad Cod. Eccles. African. tom. 1. Biblioth. Jur. Canon. p. 317.* Concilium hoc Carthaginiense IV. repudiandum putat. Verum multi ex eo canones laudantur ab Egberto Eboracensi, Re-

gione, Barchardo, Anselmo Lecensi, atque aliis; & ritus, qui ad ordinationes pertinent, totidem verbis exhibet Sacramentarium Romanum, quod ex Bibliotheca Regine Christiane editit Thomasius qui illud in Gallia sæculo VII. scriptum putat. Emmanuel Schelestratus *dissert. 3. de Eccles. African.* priores canones de ritu ordinationum agentes in Synodo Carthaginiensi an. 398. constitutos putat; ceteros autem canones non in ea synodo conditos, sed a privato homine partim ex Orientalibus, partim ex Occidentalibus Canonibus collectos fuisse arbitratur. Tillemontius *art. 123. et not. 29. in Augustini vit. tom. 13. pag. 321. et 982. edit. Venet. 1732.* Synodum hanc defendere, atque obiectis difficultatibus satisfacere conatur. Late etiam, & graviter de hujus Carthaginiensis Concilii auctoritate disputat Cellierus *Histoire generale des auteurs sacr. et eccles. et bre. tom. 10. pag. 686. et 687.* Sed ut ut vera habeatur sententia eorum, qui ad Concilium Carthaginiense IV. an. 398. pertinere negant canones illos 104, qui eidem Concilio adscribuntur; equidem valde dissentio ab iis, qui eosdem canones plane repudiandos, ac despiciendos existimant. Constat enim hos canones ante VI. sæculum laudari consuevisse, fuisseque agnitam eorum auctoritatem, uti ostendunt Fratres Ballerini in *append. ad opp. S. Leonis M. t. 2. par. 2. c. 3. §. 4. p. LXXXVIII. seqq.* Quare omnis si qui est. Gratiani error consistit in titulo, sive inscriptione, quia nimirum Concilio Carthaginiensi IV. canones adscripti, qui ejus revera non sunt; sed tamen hos canones tanquam commentitios, ac nullius auctoritatis despici, & repudiari posse, vehementer nego.

§. LXXVIII. In inscriptionibus capitum, quæ in Decreto referuntur, sæpe occurrit nomen hoc *Palea*, quod unde sit desumptum, certo statui non potest. Quidam ea capita hoc nomine designari putant, quod sub illis incerta, ac nullius pretii, vel antiquata, aut etiam repetita contineantur; sed horum opinio vera esse non potest, cum non semper his capitibus vilia, antiqua, iterata comprehendantur. Similior forte veri est opinio illorum, qui statuunt, *Paleam* nomen esse auctoris, à quo canones utilitate, atque auctoritate præstantes adjecti sint, qui canones initio in margine appositi deinceps in libri contextum irrepserint (1).

(1) Observant Romani Correctores, in vetustissimis codicibus paucissima esse capita, quæ *Palea* nomen præserunt; atque eadem in uno codice valde emendato in margine reperiri, in recentioribus autem Decreto exemplaribus plura numero esse, quam in antiquis codicibus reperiantur. Ex quo faciunt, eadem capita deinceps addita fuisse, cum antea in decreto non haberentur. Non tamen unus fuisse videtur eorum omnium capitum auctor, neque omnia eodem tempore scripta sunt; & ideo vetustiores codices minorem habent capitum illorum numerum, quam habeant recentiores. Si *Paleam* auctoris nomen esse volumus, cum ipse primus hæc capita addere coepit, mirum non est, quod ceteri, qui eum sequuti sunt, suis quoque additionibus nomen ipsum inscripserint. Neque despicienda est conjectura eorum, qui putant, decreti studiosos illas in margine scripsisse additiones cum verbis *post alia*, sive *P. alia*, ut significarent, ea capita esse collocanda post ea, quæ Gratianus scripserat; errore autem librorum ex iis verbis deinceps factum esse *palea* nomen. Vide Ant. Augustinum *de emend. Gratian. lib. 1. dialog. 2. pag. 26.*, & notas in eundem locum, ubi *lit. à Romanorum Correctorum* ea de re iudicium describitur.

§. LXXIX. De auctoritate Decreti sic habendum est; omnia, quæ in eo referuntur, vim eandem habere, ac si seorsim à Decreto spectentur. Itaque loca Sac. Scripturæ, decreta Summorum Pontificum, & generalium Conciliorum, quam sua indole, & natura vim habent, eandem in Decreto retinent; cetera vero auctoritatem, qua per se carent, in Decretum translata non consequuntur. Sunt qui Decretum ab Eugenio III. probatum, & publica auctoritate donatum putant; sed hæc opinio nullum habet idoneum fundamentum, quo niti posse videatur (1). Neque enim unquam à Sede Apostolica Decretum approbatum est (2); quin etiam Gregorius XIII. huic operi emendando licet primum à Pio IV., & V. præpositus fuisset, ei tamen Pontificiam auctoritatem tribuere noluit, cum illud se Pontifice absolutum in manus hominum pervenisset.

(1) Dedit quidem Eugendus III. facultatem, ut Gratiani collectio publice posset legi, & explicari, uti habet Kalenda-

rium Gymnasii Bononiensis ad an. 1152. Kal. Novembr. apud Alexandrum Machiavelium in not. ad Sigonium Histor. Bonon. sed neque id fieri precepit, neque auctoritate sua decretum confirmavit.

(2) Vid. Ant. Augustinum lib. 1. dial. 3. de emend. Gratian. tom. 3. pag. 26. & 27. ed. cit.

§. LXXX. Post editum Gratiani decretum plures prodierunt Summorum Pontificum Decretales, quibus magnus Canonica Jurisprudentiæ cumulus accedebat. Itaque Bernardus Circa Præpositus Papiensis, ac postea Faventinus Episcopus an. 1190. evulgavit *Breviarium Extravagantium*, hoc est decretorum, quæ extra Gratiani decretum vagabantur. Nam hæc collectio non tantum continet antiquiorum Pontificum decretales, canonesque Conciliorum, & Patrum sententias, quæ Gratiani diligentiam effugerant, sed & in primis constitutiones Summorum Pontificum post Gratianum editas, nimirum Alexandri III., Lucii III., Urbani III., Clementis III., præterea canones Concilii Lateranensis III. Collectio hæc *Prima Collectio* appellatur.

§. LXXXI. Bernardum Papiensem sequuti sunt Gilbertus Abbas, & Alanus Episcopus Antissiodorensis, qui omissas à Bernardo constitutiones collegerunt; sed horum collectiones brevi intercederunt. Quare ex iis novam confecit anno 1202. Joannes Galensis, seu Vallensis, qui ea complexus est tum eorundem Pontificum, de quibus diximus, tum Cælestini III. constitutiones. Atque hæc *Secunda Collectio* dicitur.

§. LXXXII. Tum Bernardus Major Compostellanus Archidiaconus ex decretalibus, quas prioribus annis duodecim Innocentius III. ediderat, aliam collectionem absolvit, quæ tamen usu recepta non est. Nam ipse Innocentius opera Petri Diaconi Beventani decretales suas unum in corpus redigendas curavit. Atque hæc collectio, quæ prima ab ip-

so Innocentio publica auctoritate donata est, *Tertia Collectio* fuit appellata. Hanc vero brevi consequuta est collectio, quæ *Quarta* dicitur, quæque incertum habet auctorem, & comprehendit posteriores Innocentii III. decretales, & canones Concilii Lateranensis IV., quod eo Pontifice habitum est.

§. LXXXIII. Honorius etiam III., qui post Innocentium Pontifex creatus est, suas decretales colligendas curavit, atque hæc *Quinta* decretalium collectio vocata est. Utraque illa Innocentii, & hæc Honorii collectio Sedis Apostolicæ auctoritate evulgata est. Atque hæc sunt quinque veteres Decretalium collectiones, quarum priores quatuor Antonius Augustinus, postremam Innocentius Cironius ediderunt, notisque illustrarunt (1).

(1) Dnas etiam Alexander III. collectiones post Bochemurum memorat Philippus Hedderichius *elem. jur. canon. par. 1. tit. 7. §. 92*

§. LXXXIV. Denique Gregorius IX., qui post Honorium Pontificatum obtinuit, suam confecit collectionem, per quam obsoleverunt quinque illæ vestustiores, quarum nunc facta mentio est. Prodiit hæc collectio, quam *Decretales* dicimus, an. 1234 (1), studio, atque opera S. Raymundi de Pennafort ex Ordine Prædicatorum, Quod Justinianus in Jure Civili præstiterat, ut ex Codicibus Gregoriano, Hermogeniano, Theodosiano, atque ex Novellis Constitutionibus, quæ deinceps prodierant, illis etiam additis, quas ipse emiserat, novum Codicem solveret, id in Jure Canonico Gregorius præstitit. Justiniani rationem in eo quoque ipse est imitatus, quod ex decretalibus superiorum Pontificum ea sustulit, quæ inutilia erant, quæque inter se pugnant videbantur.

(1) Romani venit Raymundus an. 1230., in eaque Urbe jussus à Summo Pontifice titium annorum spatium operam dedit
Tom. I. K

colligendis decretalibus; atque hanc collectionem in manus hominum pervenisse an. 1234. ostendit exemplum à Bremondio editum epistolæ Gregorii IX., quæ ante ipsas decretales descripta est, dataque nonis Septembris an. 1234. Vide *Prefationem* §. 3. num. 12. pag. VII., & notas 8. & 9. in *vitam S. Raymundi de Penafort ed. Verona an. 1744.*

§. LXXXV. *Decretalium* nomine collectio hæc appellatur, quod decretales epistolas Summorum Pontificum præsertim complectitur. Sunt autem Decretales epistolæ, quæ etiam absolute *Decretales*, & *Decretalia responsa* vocantur, Pontificiæ litteræ, quibus consulenti rescribitur, & quæ Decretales dicuntur, propterea quod iis aliquid generatim vim habiturum, re diligenter expensa, decernitur.

§. LXXXVI. Depromptæ sunt Gregorianæ Decretales non tam ex constitutionibus Pontificum Romanorum à S. Gregorio I. usque ad Gregorium IX. quam etiam ex locis quibusdam Sac. Scripturæ, canonibus Apostolorum, decretis conciliorum ab Antiocheno usque ad Lateranense IV., denique ex Patrum, aliorumque Auctorum operibus. Ex quo conficiet fortasse aliquis, huic collectioni minus recte adscriptum fuisse nomen *Decretalium*, cum in ea non tantum Pontificiæ constitutiones, sed & alia permulta referantur. Verum cum maxima pars ejusdem collectionis conflata sit ex Pontificum decretalibus, additis præterea canonibus generalium conciliorum Lateranensium III., & IV., quorum auctores Alexander, & Innocentius III., facile intelligitur, quam apte in eam quadret *Decretalium* nomen.

§. LXXXVII. Dividitur Gregoriana collectio in quinque libros, quorum ordinem, & res, de quibus agitur in unoquoque eorum, exhibet hic versiculus

Judex, Judicium, Clerus, Connubia, Crimen.

Libri autem divisi sunt in plures titulos, quorum singuli plura capita continent, & capita, cum longiora sunt, in paragraphos tribuuntur. Ex his quoties aliquid laudandum est, indicantur prima verba capituli, vel numerus, vel utrumque simul, hoc modo ex gr. *Cap. venerabilem de elect.*, *Cap. 1. de Cleric. conjug.*, *Cap. tua nos 26. de spons. & matrim. (1).*

(1) In allegandis hujus collectionis capitibus interjici à quibusdam solet verbum *extra*; hoc modo *Cap. 7. extra de elect.* ut nimirum pateat, caput illud extra Gratiani decretum reperiri. Sed hæc minus frequens est allegandi ratio.

§. LXXXVIII. Gregorianæ collectioni deesse aliquid videbatur, cum novæ deinceps prodissent Summorum Pontificum constitutiones, dignæ sane, quæ in unum corpus redigerentur, partemque communis juris constituerent. Itaque Bonifacius VIII. anno quarto, postquam Pontifex creatus fuerat, usus opera Guillelmi Archiepiscopi Ebrédunensis, Berengarîi Episcopi Bitterensis, & Riccardi de Senis, qui omnes postea Cardinales facti sunt, collegit canones duorum generalium Conciliorum Lugdunensium, & Decretales Pontificum Romanorum, quæ post editam Gregorii IX. collectionem fuerant evulgatæ, atque ex iis, suis etiam comprehensis constitutionibus, confecit *sextam Decretalium*. Quare hæc collectio Gregorianæ est supplementi loco, ac totidem, quot ea, libris constat. Ejus capita cum laudantur, in fine additur *in sexto*, ut à capitibus Gregorianæ collectionis distinguantur, hoc modo ex gr. *Cap. Concerationi de appellat. in 6.*

§. LXXXIX. Paulo post Bonifacium VIII. Clemens V., qui Pontifex renunciatus est initio sæculi XIV., collectionem fieri jussit quamplurimum constitutionum, quas ipse emiserat in Concilio Viennensi. Sed cum morte occupatus eam in vulgus edere non potuisset, id perfecti Joannes XXII., qui illam in

quinque libros divisam sexto Decretalium adiecit. *Clementina* hæc collectio appellatur ab auctore suo Clemente V., & constitutiones ea comprehensæ citantur hoc modo; ex gr. *Clement. si furiosi de relig. domib.*

§. LXXXX. Post Clementinas prodire *Extravagantes*; quæ hoc nomine appellatæ sunt, quia vagabantur extra corpus Juris Canonici, atque extra collectiones, quibus tunc Jus ipsum constabat (1). Duplex earum genus est. Aliæ nimirum sunt Joannis XXII.; aliæ communes dicuntur, quod non unius Pontificis, quemadmodum *Extravagantes* Joannis XXII., sed plurimum continent decretales ab Urbano IV. (2) usque ad Sixtum IV., quo Pontifice hæc collectio privato studio perfecta est (3). Ea vero dividitur in libros V., sicut Gregoriana, & ejus loca sic laudantur *Extrav. rem non novam de dol. & contumac. inter commun.* At vero *Extravagantes* Joannis XXII. omnes uno comprehensæ sunt libro, atque ita ejus loca indicantur, *Extrav. cum inter nonnullos Joan. XXII. de verb. signif.*

(1) Pontificæ omnes constitutiones post Decretum editæ olim *Extravagantes* dicebantur, quod extra volumen illud vagarentur: & ideo primam earum collectionem Bernardus Papiensis *Breviarium extravaganantium* appellavit. Sed posteaquam in manus hominum pervenit collectio Gregorii IX., cum Decretales in ea comprehensæ non amplius vagarentur, & tamen extra primum Juris corpus consistent, Doctores ejus temporis hanc collectionem indicantes solum vocabulum *extravagantes* retinuerunt.

(2) Antiquissima decretalis, quæ occurrit in *Extravagantibus*, est Urbani IV., si vera est inscriptio in *Cap. v. de Simoni.*

(3) Decretalis omnium novissima extat in *Cap. 2. de reliq. & venerat. Simoni.* eaque à Sixto IV. an. 1483 vulgata fuit.

§. LXXXXI. Atque hi sunt libri illi, videlicet *Decretum*, *Decretales*, *Sextus Decretalium*, *Clementina*, *Extravagantes*; quibus in scholis, atque in foro utimur, & quibus corpus Juris Canonici con-

statum est. Sunt in libris singulis *Glossæ*, hoc est commentarii, qui multorum quidem opera exarati sunt, & qui non majorem habent auctoritatem, quam privati Doctoris opinio habere potest in legibus explanandis. Corpus integrum Juris Canonici Gregorio XIII. Pontifice editum Romæ est, diligenterque emendatum.

CAPUT VII.

DE JURE NOVISSIMO.

LXXXXII. Jus novissimum.	LXXXXVIII. & LXXXXIX.
LXXXXIII. & LXXXXIV.	Earum collectiones.
Septimum Decretalium.	C. Regulæ Cancellariæ.
LXXXXV. Bullæ.	Cl. Earum auctoritas.
LXXXXVI. Earum species.	CII. Concilium Tridentinum.
LXXXXVII. Distinguuntur à Brevibus.	CIII. Declarationes Sac. Congregationum Cardinalium.

§. LXXXXII.

Verum editis libris illis, quos hactenus recensimus, novæ prodierunt, & quotidie in lucem prodeunt Summorum Pontificum constitutiones, absolutæ sunt etiam, atque ad eum perductæ statum, in quo nunc sunt Regulæ Cancellariæ, habitum Concilium Tridentinum, quod non tantum Lutheri præsertim, & Calvini hæreses profligavit, sed multa etiam ecclesiasticæ disciplinæ capita constituit, denique plures etiam à Sacris Congregationibus Cardinalium, præsertim Concilii Tridentini Interpretum, declarationes emissæ sunt. Ex his omnibus conficitur Jus novissimum, videlicet jus constitutum post evulgatos libros, quibus corpus Juris Canonici constare diximus.

§. LXXXXIII. Primus Gregorius XIII. animum ad colligendas constitutiones Summorum Pontificum, quæ post Sixtum IV. in lucem prodierant, atque id negotii dedit viris doctis, qui *Septimum De-*

cretalium emitterent. Sed eo mortuo, cum opus adhuc esset infectum, illud perficiendum curavit Sixtus V., quo etiam humanis rebus erepto, denique opus integrum absolutum, & typis excussum est Clemente VIII. Pontifice, qui cum Cardinalis esset, ex numero illorum fuerat, qui ea in re suam operam, studiumque posuerant. Sed obortis eo in opere difficultatibus (1), visum est suppressere exemplaria, quæ nunc rarissima sunt, & gravi emenda pretio reperiri vix possunt.

(1) Vid. Fagnan. in *Cap. cum venissent de judic. num. 61.*, qui rem totam diligenter enarrat.

§. LXXXIV. Iisdem ferè temporibus Petrus Matthæus Jurisconsultus Lugdunensis edidit *Septimum Decretalium* à se privato studio exaratum; sed hoc opus publica auctoritate caret, multa in eo sunt vitia, & plura etiam desiderantur.

§. LXXXV. Sunt igitur extra corpus Juris Canonici, sed tamen ipsius Juris partem efficiunt, posteriores decretales Pontificum Romanorum, quæ *Bullæ* nuncupantur à *Bulla*, aut *Sigillo* vel plumbeo, vel aureo, quod una ex parte imagines exhibet SS. Apostolorum Petri, & Pauli, ex parte altera nomen Pontificis, pendetque ex funiculo, quod interdum sericum, interdum cannabis est.

§. LXXXVI. Bullæ aliæ consistoriales sunt, quæ expediuntur in Consistorio adhibito consilio Cardinalium, à quibus subscribuntur, & hæc aliud præterea sigillum *ad formam crucis* habere solent. Aliæ vero sunt *non consistoriales*, quæ extra Consistorium nullis Cardinalium subscriptionibus emittuntur. Sunt etiam *Bullæ dimidiæ*, quæ tali hoc vocantur nomine, quod in sigillo impressum non habent nomen Pontificis, atque hæc feruntur à Pontifice, atqueam consecratur.

§. LXXXVII. Bullæ à Brevibus distinguuntur I. quod hæc pro levioribus ille pro gravioribus plerumque negotiis dari solent; II. quod hæc Latino elegantiori caractere, illæ caractere Longobardico, aut Teutonico scribuntur; III. Brevia per Cardinalem à Secretis Brevium, Bullæ in Cancellaria Apostolica expediuntur; IV. Bullæ sigillum habent aureum, vel plumbeum pro ratione eorum, ad quos mittuntur, Brevia sigillum ceræ rubræ, in quo impressa est imago S. Petri piscationem exercentis, unde expediri dicuntur *sub annulo Piscatoris*; V. denique pro Bullis subobscuræ, crassioresque membranæ, pro Brevibus albæ, & subtiles adhibentur (1).

(1) Vid. *Constit. 145. Benedicti XIV. p. 361. t. 1. ejus Bullar. ed. Romæ 1754.*

§. LXXXVIII. Bullas, sive Extravagantes Pontificum constitutiones à S. Leone M. usque ad Sixtum V. primus collegit Laertius Cherubinus IC. Romanus, easque comprehendit uno volumine, quod *Bullarium* appellavit. Auxit deinceps suum hunc librum constitutionibus Pauli V., ac tertiam quoque parabat Bullarii editionem, qua etiam ceteræ constitutiones postea latæ confinerentur. Sed cum re infecta è vita excessisset, susceptum à Patre opus absolvit Angelus Maria Cherubinus, qui Romæ edidit *magnum Bullarium Romanum* divisum in Tomos quatuor, quibus complexus est omnes constitutiones, quas pater collegerat, et quas omiserat, atque illas in primis, quæ post ejus obitum prodierant, usque ad Innocentium X. Quatuor his libris quintum addiderunt Angelus à Lantusca, et Paulus à Roma, qui constitutiones collegerunt, quæ superiori tomo prætermisissæ, quæque usque ad Clementem X. editæ in lucem fuerant.

§. LXXXIX. Sed ceteris palmam præripuit *Bullarium Magnum*, quod non multis ab hinc annis

editum Romæ est à Hieronimo *Mainardo* divisum in *tomos* 14., quodque omnes continet Bullas summorum Pontificum à S. Leone M. usque ad Clementem XII. Est etiam Bullarium Benedicti XIV., quod ejus Pontificis constitutiones comprehendit, quodque in 4. *tomos* divisum est; et sunt item Bullæ nondum uno libro comprehensæ Clementis XIII., Clementis XIV., et PII VI., quem diu Deus servet incolumem et Ecclesiæ, et nostrum omnium bono. Neque defuerunt qui Bullarum summam, sive compendium conficerent, qua, in re laborarunt Stephanus Quaranta, et Flavius Cherubinus Laertii filius, novissime Aloysius Guerra, à quo *Tomis* quatuor comprehensa est: *Pontificiarum Constitutionum in Bullario Magno, et Romano contentarum, et aliunde desumptarum epitome.*

§. C. Regulæ Cancellariæ originem repetunt ab Joanne XXII., qui primus scripto mandari voluit has leges; ut iis Apostolica Cancellaria regeretur. Nam antea non scriptis regulis, sed consuetudine, ac viva voce ejus negotia expediebantur. Consequentes Pontifices, ac præsertim Nicolaus V. varie auxerunt has regulas, easque perduxerunt ad eum statum, in quo nunc sunt. Hodie Cancellariæ Regulæ numerantur 72., in quas, præter ceteros, commentarios scripsit omnium uberrimos, atque accuratissimos, et quatuor *tomis* comprehensos Joannes Baptista Rigantius.

§. CI. Hæ regulæ vim obtinent, quamdiu sospes est Pontifex, à quo editæ sunt, atque ut convalescant, probari, et confirmari debent, quod paulo post creationem ab unoquoque Pontifice fieri solent. His vero derogatum in multis est per pacta conventa inter Summos Pontifices, et potentissimos Europæ Principes; quæ pacta conventa, sive, ut vocant, *concordata* nos in his Institutionibus suo loco indicabimus.

§. CII. Concilium Tridentinum indictum est à

Paulo III., quo Pontifice decem habitæ sunt sessiones, octo nimirum Tridenti, et duæ Bononiæ, quo venerant Concilii Patres fugientes contagionem, qua Tridentum premebatur. A Julio III. Tridenti restauratum est, ac sex habitis sessionibus propter bella intermissum. Denique redintegratum est à Pio IV., novemque celebratis sessionibus an. 1563. absolutum. Constat sessionibus vigintiquinque; habet unaquæque fere sessio partes duas, quarum una comprehendit capita, et canones, quibus damnantur hæreses, et catholicum dogma constituitur, altera, quæ inscribitur *de reformatione*, habet decreta, quæ disciplinam respiciunt (1). Sessio XXIV. post editos canones de sacramento matrimonii continet decretum *de reformatione matrimonii*, quod in decem capita tributum est, deinceps capita viginti, et unum decreti *de reformatione* generatim; sessio autem XXV., præter alia *reformationis* capita, complectitur decretum *de Regularibus, et Monialibus*, quod est divisum in capita viginti duo.

(1) Hujus Concilii historiam docte, accurateque conscripsit Sfortia Pallavicinus *Cardinalis Hist. Conc. Trident. contra Petri Sueris narrationem*. Ipsum vero Concilium legitimum, et recumenicum ab omnibus orthodoxis habendum, colendum, et suscipiendum esse præter ceteros, ostendit Natalis Alexander *Hist. Eccl. t. 9. diss. 12. art. 16. p. 366. ed. Ven. 1776.*

§. CIII. Denique ad Jus Canonicum pertinent etiam declar. Sac. Congregationum Cardinalium. Sunt autem Congregationes cætus Cardinalium, quibus à Summo Pontifice certa negotia noscenda, ac definienda commissa sunt. Plures hæ sunt; atque earum definitiones vim magnam habent, et cum consulo Pontifice feruntur, legem constituunt (1).

(1) Vjd. Bullam *Immensa* 117. Sixti V. in *Bullar. Magn. tom. 4. par. 4. pag. 392.* De Congregationibus Cardinalium hæc agit Jacobus Cohellius *Notit. Cardinalium*.